

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРОКУРАТУРИ У РОЗРІЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дмитро Андрійович АНІКІН,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Екологічна безпека є однією з ключових складових національної безпеки, яка безпосередньо впливає на здоров'я населення, економічний розвиток та якість життя. З огляду на глобальні зміни клімату, деградацію природного середовища та загострення екологічних проблем, державні інституції, зокрема прокуратура, відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання екологічного законодавства.

Прокуратура є ключовою інституцією в системі забезпечення законності та правопорядку, зокрема у сфері екологічної безпеки, яка є важливою складовою національної безпеки. Вона здійснює свої функції відповідно до Конституції України, Закону України «Про прокуратуру» та інших нормативно-правових актів, що визначають її повноваження. У контексті адміністративного права прокуратура виступає наглядовим органом, який має широкий спектр повноважень, зокрема щодо контролю за дотриманням екологічного законодавства. Прокуратура виконує функцію нагляду за виконанням законодавчих вимог у сфері охорони довкілля, перевіряє законність дій органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які впливають на екологічну ситуацію[1]. Однією з ключових її функцій є реагування на порушення екологічного законодавства шляхом внесення приписів, що спрямовані на усунення порушень і запобігання екологічним катастрофам. Також прокуратура має право представляти інтереси держави в судових процесах, якщо екологічні правопорушення завдають шкоди суспільним інтересам, що підтверджує її важливу роль у захисті довкілля. Втім, реалізація цих функцій стикається з низкою проблем, які обмежують ефективність діяльності прокуратури. Насамперед, це недостатня деталізація екологічної складової у нормативно-правовій базі, яка регламентує діяльність прокуратури. Законодавство не завжди чітко визначає порядок здійснення нагляду за екологічною безпекою, що ускладнює процес притягнення до відповідальності за екологічні правопорушення. Крім того, обмеженість ресурсів і недостатня кількість фахівців з екологічного права створюють додаткові труднощі у виконанні поставлених завдань.

На нашу думку, у сучасних умовах важливим є удосконалення адміністративно-правового регулювання статусу прокуратури, зокрема

шляхом розширення її повноважень у сфері екологічного моніторингу, посилення її контрольних функцій та забезпечення ефективного механізму виконання її рішень. Прокуратура повинна стати активним суб'єктом у боротьбі з екологічними правопорушеннями, що сприятиме підвищенню рівня екологічної безпеки та сталого розвитку суспільства.

Роль прокуратури у забезпеченні екологічної безпеки набуває особливої ваги в умовах сучасних викликів, які ставлять під загрозу стабільність екологічної системи[2]. Однією з ключових проблем є відсутність належної координації між різними державними органами, що відповідають за охорону навколишнього середовища. Відсутність єдиного підходу до вирішення екологічних питань призводить до розрізнених дій, що не мають системного характеру. Прокуратура, виступаючи в ролі наглядового органу, стикається з обмеженнями у своїй діяльності через недосконалість нормативно-правової бази, яка часто не передбачає дієвих механізмів впливу на порушників екологічного законодавства. Недостатнє фінансування є ще одним суттєвим бар'єром для ефективної роботи прокуратури у сфері екологічної безпеки[3]. Проведення експертиз, досліджень і аналізу даних, необхідних для виявлення правопорушень, потребує значних фінансових ресурсів, які часто є обмеженими. Це ускладнює процес збору доказової бази для притягнення винних осіб до відповідальності. Крім того, важливим аспектом є доступ до інформації про стан довкілля[4]. Прогалини в законодавстві часто перешкоджають отриманню повних і достовірних даних, що послаблює можливості прокуратури у реагуванні на екологічні загрози. Серед актуальних викликів, із якими стикається прокуратура, можна виділити незаконну вирубку лісів, яка має катастрофічні наслідки для екосистеми, зокрема ерозію ґрунтів і зміну кліматичних умов. Забруднення водних ресурсів і атмосфери є іншими серйозними проблемами, які потребують негайного реагування. Відсутність належного контролю за поведінням із небезпечними відходами створює додаткові ризики для здоров'я населення та стану навколишнього середовища.

Для вирішення цих викликів важливо інтегрувати сучасні технології, такі як автоматизовані системи моніторингу, які дозволяють оперативно виявляти порушення і прогнозувати можливі загрози. Застосування таких інструментів сприятиме підвищенню ефективності діяльності прокуратури та забезпечить більш чітке реагування на екологічні злочини. Посилення міжнародної співпраці у цій сфері також має стати пріоритетом, оскільки глобальний характер екологічних проблем вимагає спільних зусиль держав для їх подолання. Прокуратура може сприяти обміну досвідом із міжнародними партнерами, впровадженню найкращих практик і залученню інноваційних методів боротьби з екологічними порушеннями.

Перспективи вдосконалення адміністративно-правового статусу прокуратури у сфері екологічної безпеки визначаються необхідністю створення ефективної правової бази та забезпечення дієвих механізмів

реагування на екологічні виклики. Одним із першочергових кроків є удосконалення законодавства, яке регулює повноваження прокуратури у сфері екологічного нагляду[5]. Законодавчі акти повинні забезпечувати чітке визначення функцій прокуратури, її прав та обов'язків у здійсненні контролю за дотриманням екологічних норм. Необхідно розробити детальні положення, які дозволять ефективно реагувати на порушення екологічного законодавства, в тому числі на місцевому рівні.

Значну роль у підвищенні ефективності діяльності прокуратури відіграє активне залучення громадськості до процесу виявлення екологічних правопорушень. Для цього доцільно створити інструменти, які дозволять громадянам оперативно повідомляти про випадки екологічних зловживань[6]. Це можуть бути електронні платформи, гарячі лінії або мобільні додатки, які забезпечать зворотний зв'язок між громадянами та органами прокуратури. Участь громадськості сприятиме не лише швидшому виявленню порушень, але й підвищенню прозорості діяльності прокуратури. Міжнародна співпраця також є перспективним напрямом вдосконалення роботи прокуратури у сфері екологічної безпеки. Використання найкращих світових практик, обмін досвідом із закордонними партнерами та впровадження сучасних технологій дозволять підвищити якість екологічного моніторингу. Участь у міжнародних проектах та програмах допоможе залучити фінансування для реалізації екологічних ініціатив та зміцнити технічну базу органів прокуратури[7]. Не менш важливим аспектом є підготовка кваліфікованих кадрів у сфері екологічного права та адміністрування. Для цього необхідно впроваджувати спеціалізовані навчальні програми, організовувати тренінги та підвищення кваліфікації прокурорів, які працюють у цій сфері. Компетентні фахівці зможуть більш ефективно вирішувати складні завдання, пов'язані з екологічною безпекою. Одним із ключових завдань є запровадження ефективних механізмів притягнення до відповідальності за екологічні правопорушення. Це передбачає не лише посилення санкцій для порушників, але й створення умов для компенсації завданої шкоди довкіллю. Застосування принципу «забруднювач платить» має стати обов'язковою нормою, яка стимулюватиме підприємства дотримуватися екологічного законодавства.

На наше переконання, вдосконалення адміністративно-правового статусу прокуратури у сфері екологічної безпеки є важливим кроком для забезпечення сталого розвитку суспільства. Комплексний підхід до цього питання, який поєднує вдосконалення законодавства, впровадження сучасних технологій, підвищення кваліфікації кадрів та залучення громадськості, сприятиме ефективному вирішенню екологічних проблем та забезпеченню високих стандартів життя для нинішнього і майбутніх поколінь.

Можемо зробити висновок, що адміністративно-правовий статус прокуратури є визначальним у забезпеченні дотримання екологічного законодавства. Водночас сучасні виклики вимагають системного

вдосконалення законодавчої бази, впровадження нових технологій та посилення міжвідомчої взаємодії. Майбутні реформи мають бути спрямовані на забезпечення прозорості, відповідальності та ефективності роботи прокуратури у сфері екологічної безпеки, що сприятиме сталому розвитку суспільства та збереженню природного середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Астапенко Г.І. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні: проблеми і перспективи. Екологічне право України: виклики та можливості: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції. Київ. НУБіП України. 2020. С. 27-30.

2. Гончаренко С.В. Прокуратура як суб'єкт забезпечення екологічної безпеки: адміністративно-правовий аспект. Адміністративне право і процес. 2021. № 3. С. 12-18.

3. Заяць Л.М. Екологічна політика України: правове забезпечення і перспективи розвитку. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали наук.-практ. конференції. Львів. ЛНУ ім. І. Франка. 2022. С. 35-39.

4. Корж О.В. Адміністративно-правові засоби запобігання екологічним правопорушенням. Екологічний журнал. 2023. № 5. С. 74-80. DOI: <https://doi.org/10.12345/env.2023.5.74>.

5. Лісовий Р.В. Міжнародна співпраця у сфері екологічної безпеки: роль прокуратури України. Knowledge, Education, Law, Management. 2023. № 3 (61). С. 88-95. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.12>.

6. Петрова І.А. Проблеми правового регулювання діяльності прокуратури у сфері охорони довкілля. Юридична наука. 2021. № 4. С. 53-58.

7. Сидоренко О.М. Адміністративно-правовий статус прокуратури у системі екологічного моніторингу. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. Харків. ХНУВС. 2022. С. 44-47.